

Огієнко Олена
доктор педагогічних наук, професор,
головний науковий співробітник
відділу зарубіжних систем
педагогічної освіти і освіти дорослих,
Інститут педагогічної освіти
і освіти дорослих НАПН України

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ПРІОРИТЕТ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИНЕНИХ КРАЇН

На основі аналізу освітньої політики розвинутих країн розкриваються підходи до здійснення інноваційного розвитку вищої освіти; показана специфіка переходу до інноваційної діяльності університетів; обґрунтовуються загальні особливості інноваційного розвитку вищої освіти і можливість використання зарубіжного досвіду в Україні.

Ключевые слова: вища освіта, інноваційний розвиток, освітня політика, розвинутих країн, «трикутник знань».

Одним із стратегічних векторів розвитку сучасного суспільства є реалізація інноваційного потенціалу вищої освіти, усвідомлення того, що інноваційність системи підготовки фахівців є основою майбутнього економічного і соціального розвитку країни. У цьому контексті актуалізується потреба вивчення позитивного та апробованого досвіду розвинутих країн світу.

Ключовим інструментом запровадження інновацій в країнах Європи стало ухвалення нового законодавства про вищу освіту. Основними принципами на яких базується державна освітня політика розвинутих країн у контексті розвитку інноваційної стратегії і підвищення соціальної значущості вищої освіти є: підхід до інноваційно-освітньої системи вищої освіти як важливого пріоритету національної освітньої політики; відкрите й

відповідальне партнерство органів влади, науково-педагогічної та експертних спільнот із споживачами освітніх послуг при розробці та оцінці навчальних програм [1; 4]. Саме ринок праці став визначати потреби вищих навчальних закладів, спрямованість їх розвитку, що підкріплюється відповідними заходами та законодавчими документами урядів країн. Кожна розвинена країна має законодавчо-правове забезпечення вищої освіти, зокрема, у Швеції прийнято «Акт про реформування вищої освіти» (2006), у Німеччині - «Загальний закон про вищу школу» (2007), у Фінляндії - Закон про університети (2009) та ін.

Досвід розвинених країн світу доводить, що коли вища освіта розглядається як один з важливих факторів впровадження інновацій, то це сприяє поступальному розвитку й економіки країни, підвищення якості життя [3; 5]. Такий висновок підтверджується на прикладі Фінляндії, яка останні два десятиліття є лідером у світових рейтингах інноваційності і конкурентоспроможності. У 2011 році у Європейській шкалі інновацій Фінляндія зайняла четверте місце за загальним інноваційним індексом, друге місце – за рівнем розвитку людських ресурсів. Це при тому, що система вищої освіти Фінляндії сформувалася лише у 90-ті роки ХХ століття і сьогодні відбувається активне її реформування [6].

Розглянемо на прикладі Фінляндії особливості формування національної системи вищої освіти у контексті її спрямованості на інноваційний розвиток [2; 7].

Перший етап інноваційного розвитку вищої освіти у Фінляндії припадає на 1960-1980 роки. У цей час розвиток економіки країни мав велику залежність від лісної промисловості, спостерігалася технічна відсталість та низька конкурентоспроможність Фінляндії. Водночас, суспільством усвідомлювалася необхідність становленням загального інституціонального середовища освітньої і науково-технічної діяльності, тому активно збільшувалася кількість вищих навчальних закладів як основи модернізації економіки Фінляндії, створені органи державного регулювання науково-технічною діяльністю, відбувалося залучення до міжнародних програм науково-технічного розвитку

(EUREKA), створювалася мережа технопарків, відбувалася кооперація їх із вищими навчальними закладами [2]. Головною відмінністю цього етапу стало акцентування на інноваційній спрямованості економіки, становлення інноваційної політики розвитку вищої освіти.

Другий етап охоплював 1990-2007 рр. Його початком слугувало прийняття Концепції національної інноваційної системи Фінляндії, яка у 1996 році була доповнена концепцією суспільства знань. Реалізація цієї концепції була б неможлива без реформи вищої освіти, за якою відбулося створення двох типів університетів, які виконували різні ролі: класичні університети і «політехніки». Останні спеціалізувалися на прикладних науках і орієнтувалися на потреби регіонів. Водночас розширювалася автономія «політехнік» для створення гнучких зв'язків з бізнесом. У 1994 році була розпочата Програма створення центрів експертизи (OSKE), що спрямовувалася на інноваційний розвиток регіонів, розширення партнерства між навчальними закладами вищої освіти, науковими інституціями і виробництвом [2; 7]. Результатом такої співпраці стала поява нових підприємств розвитку існуючих на основі впровадження інновацій. Цьому сприяла й Програма з розвитку освіти у галузі ІТ (1998-2002).

Таким чином, визначальною особливістю другого етапу є створення стратегічних альянсів, актуалізація «трикутника знань»: розвиток партнерства між навчальними закладами, наукою і бізнесом, що стало основою інноваційного розвитку вищої освіти не тільки у Фінляндії, але й в інших розвинених країнах світу [1; 3; 4;5].

Третій етап інноваційного розвитку вищої освіти Фінляндії розпочався у 2007 році і триває дотепер. Він відрізняється активним процесом законотворення стосовно розвитку вищої освіти та забезпечення інноваційної діяльності вищих навчальних закладів. Важливе значення мало прийняття у 2009 році Закону про університети і Закону про «політехніки», за якими поряд із наданням більшої фінансової і управлінської незалежності, відповідальність за надання якісної освіти та виконання наукових досліджень у відповідності до

потреб національної економіки покладалася на вищі навчальні заклади. Водночас, не дивлячись на надання університетам статусу юридичних осіб та незалежності від державного контролю, стратегічні цілі й показники розвитку вищих навчальних закладів встановлюються державою у планах і програмах розвитку при погодженні з університетами. Вони мають бюджетне фінансування і можливості зовнішнього фінансування [1;2;7].

Привертає увагу Національна інноваційна стратегія 2008 року, у якій визначалися напрями науково-дослідницької й інноваційної політики на період 2011-2015 рр.. Метою інноваційної політики Фінляндії проголошено створення найбільш сприятливих умов в світі для інноваційної діяльності, у тому числі досягнення світового лідерства у галузі вищої освіти.

Узагальнення позитивного зарубіжного досвіду дозволив визначити спільні особливості інноваційного розвитку вищої освіти розвинених країн: систематичність й послідовність державної політики у сфері вищої освіти; наявність чіткої стратегії розвитку; здійснення освітніх реформ відповідно до соціально-економічних цілей держави; включення вищих навчальних закладів до процесів розроблення та реалізації локальних і регіональних програм розвитку; інституційна автономія; підтримка неперервної освіти; актуалізація «трикутника знань»: зв'язок вищої освіти, досліджень і бізнесу; спрямованість на міжнародне співробітництво, забезпечення мобільності; розвиток кластеризації (створення центрів науки, технологій і інновацій); розвиток міжвузівської взаємодії, укрупнення та злиття вузів (створення університетських консорціумів); покращення врядування та фінансових механізмів.

Вважаємо, що позитивний досвід інноваційного розвитку вищої освіти у розвинених країнах може бути використаний у розбудові системи вищої освіти України.

Список літератури

1. Калашнікова С.А. Європейська політика модернізації вищої освіти: ключові орієнтири // Вища освіта України. - № 2. – 2012. – С. 80-84.
2. Куликова Ю.П. Инновационная политика развития сферы высшего образования в Финляндии // Человек и образование. – 2012. - №4 (33). – С. 165-168.
3. Огієнко О.І. Міжнародна діяльність як фактор інноваційного розвитку університетів США // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: наук. журнал СумДПУ імені А.С. Макаренка. – Вип.8 (52). – 2015. – С. 218-225.
4. Огієнко О.І. Тенденції розвитку вищої освіти у країнах Європи, США і Канади у вимірах педагогічної компаративістики // Педагогічна компаративістика – 2014: якісний вимір освіти зарубіжжя та український контекст / За заг.ред. О.І. Локшиної. – К.: Педагогічна думка, 2014. – С. 151-153.
5. Огієнко О.І. Теоретичні засади інноваційної педагогічної освіти / О.І.Огієнко // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. праць – К.; Вінниця, 2014. – Вип. 37 – С. 147-151.
6. Innovation, Higher Education and Research for Development (IHERD). – OECDю - Режим доступу: <http://www.oecd.org/sti/innovationhighereducationandresearchfordevelopmentiherd.htm>
7. Lemola T. Transformation of Finnish Science and Technology Policy / Tarmo Lemola // Science Studies. – 2003. – №1. – p.52–67.